

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Türkische Texte mit französischer Übersetzung - Cod. St. Märgen 1

[Straßburg?], [um 1720]

Caput quartum

[urn:nbn:de:bsz:31-161021](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-161021)

Sing. *am* vel junctum nomini *em*, *sum*, *am* vel conjunctim *est*, *est*. Pl. *im* vel *im*, *sumus*, *id* vel conjunctim *end*, *sunt*.

Alia tempora format regulariter à verbo *büden*, esse, ut *büdem*, eram & fui, *büdi*, eras & fuisti, *büd*, erat vel fuit, *büdim*, eramus, fuimus, *büdid*, eratis, fuistis, *büdend*, erant vel fuerunt.

Futurum *büwem*, ero, *büwi*, eris, *büwed*, &c. aut usit. à *bäsiden*, *bäsem*, ero, & fini, *bäsi*, eris, sis, *bäsed*, erit, sit, &c. Omnium enim temporum personæ, etiam, ut vides, in hoc verbo, fiunt per affixa prædicta verbi substantivi defectivi, suppresso in tertia *ast* seu *est*, & in Futuro loco ejus posito *ed*. Imper. *bäs*, esto, sis, *bäsed*, &c. regulariter. Infinit. *büden* vel *bäsiden*, esse. Part. *bäsä*, existens.

Negativa autem verba cum non habeant Persæ, dicant hic necesse est *ne em*, non sum, *ne im*, non sumus, *ne id*, non estis, *ne end*, non sunt. Rarò autem supprimunt quicquam, ne tertiã quidem personam verbi substantivi, habentque verbum nostro *habeo* correspondens, nempe *dästen*, habere. Unde jam tandem veniamus ad Paradigmata verborum regularium.

CAPUT QUARTUM

De prima Conjugatione & de formatione singularum Temporum.

Prima Conjugatio Verborum Turcicorum est eorum, quæ Infinitivum habent in *mek*, ex quo Infinitivo tanquam themate effluunt cætera Verbi tempora & modi.

Paradigma primæ Conjugationis.

sewmek, amare.

Indicativi tempus præsens & futurum.

- Sing. *sewerim*, vel *sewerem*, vel communiter, *sewerüm*, amo.
sewersin, amas.
sewer, amat.
- Plur. *seweriz*, vel *sewerüz*, q. *seweriz*, amamus.
sewersiz & *sewersyn-iz*, *sewersün-üz*, amatis.
sewerler, amant.

Fit hoc præsens seu futurum ab Infinitivo mutato *mek*, in *erüm*. In nonnullis tamen legitur *ürüm*, ut à *bilmek*, scire, fit *bilürüm*, non *bilerum*, scio, vel sciam; *gelmek*, venire, facit *gelürüm*, venio, veniam. Sic omnia Derivativa, & alia multa simplicia, quæ usus docebit. In verbis autem habentibus ante *mek* vocalem nostram, mutant tantum *mek* in *rüm*, ut *beklemek*, expectare, & assistere, custodire, *beklerüm*, expecto, expectabo, *söjlemek*, loqui, *söjlerüm*, loquor, loquar.

Circa primam personam nota à multis Turcis poni pro regulari terminatione ultimæ *rem*, ut *sewerem*; malunt tamen alii pronuciari *rim*, *sewerim*, alii *rüm* cum *rüm*, & hæc ultima inter cæteras, in vulgari præfertim sermone, est semper in usu, *sewerüm*, sed sono accedente ad *y* Polonorum, quasi *sewerym*.

Cæterum *sewer* est propriè Participium Activum, *amans*, seu *qui amet*, unde in tertia persona supprimitur, ut solet, *dür*, quod tamen posset addi, & dici *sewerdür*, amat, q. est amans. Primæ autem & secundæ adduntur Affixa Verbi substantivi simpliciter.

Sed hic statim observa, hoc tempus usurpari propriè pro Futuro, etsi bene ac sæpe pro Præsenti, pec. indeterminato. Unde si ipsius Præsentis temporis actio realis, seu operatio in fieri designanda sit, dicunt *sewijürüm*, vel *sewejürüm*, amo, q. sum in actione

actione amandi, quod in hoc rarum est, sed dicitur *كليورم gelijürüm*, venio, *كليورسن gelijürsyn*, venis, *كليور gelijür*, venit, *viene*. *اوچيور ujijür*, dormit, *اوچيور okujür*, legit, mutando *مك mek*, vel *مق mak* in *يور jür*, aut etiam in aliquibus in *ejür*, *ajür*. Et quidem regulariter quæ habent tertiam Præsents seu modò dictum Participium in *er* vel *ar*, solet dici, legi, & sæpe scribi *سوييور sewejür*, amat, *بقييور bakajür*, aspicit. In aliis autem quæ habent *ür* vel *ur*, legitur, & scribitur *يور ijür*, ut à *كلور kelür*, veniet, *كليور gelijür*, venit, ab *الور alür*, accipiet, *اليور alyjür*, accipit, capit. Quæ autem ante *مك mek* vel *مق mak* habent vocalem, addunt tantum *يور jür*, ut à *سوييلك söjlemek*, loqui, *سوييليور sölejür*, loquitur. *پارلييور vel پارلييور parlanjür*, micat. *ليني éie*. Sed idem scribere solent multi Docti *يور jürür*, ut *كليورم gelijürür*, immò etiam *كليورجور gelijürjür*, quasi esset à Præsenti verbi *يوريمك jürimek*, incedere, & à Gerundio proprii verbi in *ي i*, vel *e*, vel *a* [Caramani dicunt loco *كليورم gelijür*, venit, *گليوير*] Sic autem tale Præsens conjugatur *كليورم gelijürüm*, *كليورجورم gelijürjürüm*, venio, *q*. *Ital.*, *stò*, *vado venendo*, *كليورسن gelijürsyn*, venis, *كليور gelijür*, venit. *كليورجور gelijürjürsyn*, venimus, *كليورسن gelijürsfyn*, venitis, *كليورلر gelijürler*, veniunt. *كليور gelijür* est vulgare, & communiter etiam in literis adhibetur, *كليورم gelijürüm*, & *كليورجورم gelijürjürüm*, pro Doctioribus, & meo iudicio regularius.

Præteritum Imperfectum.

- Sing.* *سوييورم sewer idüm*, vel communiter *سوييورم sewerdüm*, amabam.
سوييورديك sewer idün-, vel *سوييورديك sewerdün-*, amabas.
سوييوردي sewer idy, vel *سوييوردي sewerdy*, amabat.
Plur. *سوييورديك sewer idük*, vel *سوييورديك sewerdük*, amabamus.
سوييورديك sewer idün-üz, vel *سوييورديك sewerdün-üz*, amabatis.
سوييورلر sewerler idy, vel *سوييورلر sewerlerdy*, amabant.

Alterum Imperfectum.

- Sing.* *سوييورميشم sewer imisem*, amabam (& aliquando amo.)
سوييورميشميشن sewer imisfyn, amabas.
سوييورميشدر sewer imis, vel *سوييورميشدر sewer imis*, amabat.
Plur. *سوييورميشميشم sewer imisfyz*, amabamus.
سوييورميشميشميشن sewer imisfyz, amabatis.
سوييورلر ميشم sewerler imis, amabant.

Fiunt hæc Imperfecta à tertia persona Præsents, addito Imperfecto Verbi substantivi, & in primo quidem *سوييورم idüm*, vel contractè *دم düm*, & in secundo *سوييورميشم imisem*, vel contractè *ميشم misem*, cui aliquando, in Literis præsertim, addunt *در dür* in omnibus personis.

Huc etiam redit quod dixi de Præsenti; Dicitur enim *كليورم gelijürdüm*, veniebam, *كليورديك gelijürdün-*, veniebas, *stavi venendo*, &c. quando ipsam actionem continuatam tunc instantè in fieri exprimere vis.

Atque à tertia pluralis, ubi dicitur *سوييورلر idy sewerler idy*, non verò *سوييورلر sewerdiler*, patet, quod antea dixi, illud *سوييور sewer* verè esse Participium, quasi dicatur, erant amantes, seu qui amabant.

Præteritum perfectum primum.

- Sing.* *سوييورم sewdüm*, amavi.
سوييورديك sewdün-, amavisti.
سوييوردي sewdy, amavit.
Plur. *سوييورديك sewdük*, amavimus.
سوييورديك sewdün-üz, amavistis.
سوييورلر sewdiler, amaverunt.

Fit ab Infinitivo mutato *مك mek*, vel *مق mak* in *دم düm*, quod post duras consonantes in Capite tertio primæ partis specificatas legitur *tüm*.

Præteritum perfectum secundum.

- Sing.* *سوييورميشم sewmisem*, vel *سوييورميشم sewmisim*, amavi.

K

سوييورميشم

- sewmis̄ syn*, amâsti.
sewmis̄tür, vel *sewmis̄*, amavit.
 Plur. *sewmis̄syz*, amavimus.
sewmis̄syz, amâstis.
sewmis̄lerdür, vel *sewmis̄ler*, amaverunt.

Fit à Præterito Participii, addito Præsentis Verbi auxiliaris substantivi *em*, vel *im*, &c. quasi diceret *sewmis̄ em*, sum qui amavi. Præteritum autem Participii formatur ab Infinitivo, mutato *mek*, vel *mak* in *mis̄*, cui, ut modò dixi, bene addi potest, *pec.* in scribendo *dür* in singulis personis, ut *sewmis̄emdür*, amavi.

Præteritum plusquam perfectum.

- Sing.* *sewmis̄ idüm*, vel *sewmis̄düm*, amaveram.
sewmis̄ idün-, amaveras.
sewmis̄ idy, amaverat.
 Plur. *sewmis̄ idük*, amaveramus.
sewmis̄ idün-üz, amaveratis.
sewmis̄ler idy, amaverant.

Formatur à Præterito Participii, & ab Imperfecto Verbi substantivi, unde etiam potest dici *sewmis̄ imis̄em*, amaveram, *sewmis̄ imis̄syn*, amaveras, &c.

Dicitur præterea *sewdüm idy*, amaveram, *sewdün-idy*, amaveras, &c. Hoc est Perfectum per singulas personas conjugatum additâ tertiâ personâ Imperfecti Verbi substantivi; aut certè nonnunquam accommodando personas Verbi substantivi personis Verbi conjugandi, *sewdüm idüm*, amaveram, *sewdün-idün-*, amaveras, &c. Immo è contra dicitur etiam *sewdy idüm*, amaveram, *sewdy idün-*, amaveras, &c. conjugato Imperfecto Verbi substantivi, & præpositâ tertiâ Singulâ Præteriti perfecti Verbi conjugandi: sed hoc rariùs.

Futurum, ut *Præsens*.

- Sing.* *sewerüm*, amabo.
sewersin, amabis.
sewer, amabit.
 Plur. *sewersyz*, amabimus.
sewersyz, amabitis.
sewerler, amabunt.

Redditur tamen sæpe Futurum per Verbi substantivi Præsens, & Participii proprii Futurum, sic

- Sing.* *sewegegim*, vel *sewegedem*, amabo, *q.* amaturus sum.
sewegek̄syn, amabis, amaturus es.
sewegektür, amabit, amaturus est.
 Plur. *sewegedüz*, amabimus, amaturi sumus.
sewegek̄syz, amabitis, amaturi estis.
sewegek̄lerdür, amabunt, amaturi sunt.

Vel per alterum, quantumvis rariùs, Participii Futurum, sic

- Sing.* *sewiserüm*, vel *sewiserem*, amabo, amaturus sum.
sewiser̄syn, amabis.
sewiser̄dür, vel *usit.* *sewiser*, amabit.
 Plur. *sewiseriz*, amabimus.
sewiser̄syz, amabitis.
sewiserler, amabunt.

Vel *sewmeüim*, *sewmeüsin*, &c. *Idem*, amabo, amaturus sum, &c.

Dicitur

Dicitur præterea & sæpe سوميم vel سوميم *seweim*, amabo, & rariùs سوميز *sewez*, ac سوم *sewelüm*, amabimus; nec in cæteris personis usitatur, immò hæ ipsæ primæ personæ videntur referri ad Imperativum.

Aliquando etiam venit pro Futuro Præfens Potentialis, seu Optrativi سوم *sewem*, amem, pro amabo, per omnes personas conjugatum.

Porrò redditur etiam Futurum per secundum Præfens Coniunctivi, addito كرك *gerek*, oportet, sic

Sing. سوميم كرك *sewsem gerek*, amabo, debeo amare, oportet amem.

سوميم كرك *sewsen gerek*, amabis.

سوميم كرك *sewse gerek*, amabit.

Pl. سوميم كرك *sewsek gerek*, amabimus.

سوميم كرك *sewsen-üz gerek*, amabitis.

سوميم كرك *sewseler gerek*, amabunt.

Dantur præterea in Indicativo frequentia, & rariùs in aliis modis alia Tempora mixta, nimirum formata ex Temporibus Verbi regularis اولم *olmak*, & participiis proprii verbi, ut à Perfecto اولدم *oldüm* vel اولشم *olmişem*, fui, seu factus sum, & participio præfentis, quod esse tertiam singularem præfentis Indicativi diximus, fit Præteritum, quod præteritum præfenti mixtum vocari potest, ut à سور *sewer*, amans, & amat, formatur سور اولدم *sewer oldüm*, q. factus sum amans, seu amavi, adamavi, quasi dicas, cum priùs non amarem, factus sum amans, cæpi amare, amorem concepi, aut saltem de me dici potest quòd amem. Sic autem conjugatur

Sing. سور اولدم *sewer oldüm*, amavi, seu adamavi.

سور اولدم *sewer oldün-*, amavisti.

سور اولدم *sewer oldy*, amavit.

Pl. سور اولدم *sewer olduk*, amavimus.

سور اولدم *sewer oldün-üz*, amavistis.

سور اولدم *sewer oldyler*, amaverunt.

Et quia præfens fermè idem est apud Turcas quod Futurum, sic etiam potest, licet rariùs, sumi pro Futuro, ut significet *amaturus factus est, seu amabit*.

Potest pariter ex Imperfecto اولوردم *olurdüm*, & participio verbi formari Imperfectum سور اولوردم *sewer olurdüm*, fiebam amans: sed vix in Indicativo usurpatur, bene autem in Optrativo, fierem amans, amarem, seu dici possem amare.

Rursus ex Participio præteriti & اولدم *oldüm*, fit præteritum duplex سوميش اولدم *sewmis oldüm*, factus sum amans, seu qui amavi, amavi vel amaveram, ferè ut Gall. l'ay eu aimé, quod sic conjugatur

Sing. سوميش اولدم *sewmis oldüm*, amavi vel amaveram, aut amavero.

سوميش اولدم *sewmis oldün-*, amaveras.

سوميش اولدم *sewmis oldy*, amaverat.

Pl. سوميش اولدم *sewmis olduk*, amaveramus.

سوميش اولدم *sewmis oldün-üz*, amaveratis.

سوميش اولدم *sewmis oldyler*, amaverant.

Porrò ex Futuro verbi substantivi اولورم *olurüm*, & participio præteriti proprii verbi fit Futurum præterito mixtum سوميش اولورم *sewmis olurüm*, q. fiam amans, seu qui amaverim, quod futuro nostro in *ro* utcunque respondet, ac sic conjugatur

Sing. سوميش اولورم *sewmis olurüm*, amavero, hauerò amato, i'auray aimé.

سوميش اولورم *sewmis olursyn*, amaveris.

سوميش اولورم *sewmis olur*, amaverit.

Pl. سوميش اولورم *sewmis olurüz*, amaverimus.

سوميش اولورم *sewmis olursyz*, amaveritis.

سوميش اولورم *sewmis olurlar*, amaverint.

Imperativus, & Permissivus.

Sing. سو *sew*, ama.

سوون *sewsün*, amet.

Plur. سوولم *sewelüm*, amemus.

سوون-سوون *sewün-üz*, amate.

سوونلر *sewsünler*, ament.

Formatur ab Infinitivo, sublato مك *mek* vel مق *mak*. In illis autem verbis, quæ ante مك *mek* vel مق *mak* habent vocalem nostram non expressam per ا و ي, additur finalis otiosa & he; omnes enim consonantes in fine Turcici vocabuli sunt *gemata* præter hanc finalem & he otiosam, quæ legitur ut e vel a, v. g. à سوولمك *söjlemek*, loqui, fit سوولم *söjle*, loquere: سوولم enim legeretur *söjl*, quod ne fiat, additur illud ا ut legatur سوولم *söjle*, unde in tertia persona, quæ fit ab ipsa hac secunda addito سوون *sün*, potest jam scribi سوونلر *söjlesün*, loquatur. Sic ab اووقم *okumak* legere, vel invitare, fit اووقو *okulege*, invita; اووقسون *okusun* vel اووقسون *okusun*, legat, invitet. Sed hoc potest etiam, immò solet scribi اووقومق *okumak*.

Prima autem pluralis, fit à modo dicta secunda singulari addito لم *elüm* vel الüm, quod e, vel a, sæpe expressè scribitur per o finale, ut in exemplo vides. Aut, si mavis, fit à tertia præsentis & futuri Optativi seu Potentialis Modi addito لم *lüm*. In verbis autem, quæ in secunda Imperativi terminantur vocali, ne duæ concurrant vocales, interferitur consonans ز ي, & sic loco e vel a ante lüm legitur je vel ja, v. g. à سوولم *söjle*, loquere, fit Plurale سوولملم *sewilem* seu, ut potest etiam scribi, سوولملم *söjlelüm*, loquamur. Sic ab اولم *awlak*, venari, fit اول *awla*, venare, اولم *awlak* vel اولم *awlajalüm*, venemur; quod ubique observandum.

Additur sæpe Imperativo & præsertim secundæ singulari particula كل *gil* vel كيل *gil* in hac conjugatione, & غل *ghyl* aut غيل *ghyl* in secunda, ut سوولم *sew gil*, ama; بقغل *bakghyl*, aspice; sed hoc tantum in libris.

Frequentius autem, *pec.* in vulgari sermone, eidem secundæ singulari additur a sive per ا *elif*, sive per & he finale expressum, & dicitur سوو *sewa* vel سوو *sewa*, ama, amato, كك *gele* vel گيلا *giela*, veni, venito; بكا *baka*, aspice, vide, planè sicut Poloni suo Imperativo addunt je & dicunt, miluyje / amato, przyidzje / venito, patrzje / aspice, vido, &c.

Potentialis quoque seu Optativus sequens usurpatur nonnunquam pro Imperativo.

Optativo autem præponi solent particule كك *ki* ut, اوله *ola ki*, forte ut, fiat ut, & ad hoc ut, نه اوله *ne ola*, vel نه اوله *ne ola ki*, seu vul. نولهك *nolaki* utinam, q. quid si... , aut in præteritis نه اوله *ne olajdy*, vel vul. نولهك *nolajdy*, cui rarius addunt كك *ki* نه اوله *nolajdy ki*, quid si... , ò si... , بولايكي *bolajki*, *bolajki* utinam, & frequentissimè Perficium كاشكي *kasiki* vel كاشك *kaske*, aut corruptum كاشك *kaske*, utinam, الله ويرسون *allah wirsün ki*, & sine كك *ki* الله ويرسون *allah wirsün*, vel ويره *wire*, det, faxit Deus, utinam, & in præteritis الله ويردي *allah wireidy*, utinam, *Voleffe Iddio che*, &c. Est ergo

Optativi præsens & Futurum.

Sing. سووم *sewem*, amem.

سوون *sewesyn*, ames.

سوو *sewe*, amet.

Plur. سوووز *sewewuz*, amemus.

سووسوز *sewesyz*, ametis.

سوولر *seweler*, ament.

Fit à prima Plurali Imperativi mutato لم *lüm* in م *m*. Unde dicimus à سوولملم *söjlelüm*, loquamur, سوولملم *söjlejem*, loquar, سوولملم *söjlejesyn*, loquaris, &c. Sic اولم *awlajam*, vener, اولم *awlajam* aut, ut scribi etiam potest, اولم *awlajajyn*, veneris, &c. Loco سوووز *sewewuz*, amemus, dicunt nonnulli سوووز *sewez*.

Præ-

Formatur à tertia Præsenti Indicativi seu Participio in *er*, & Præsenti Subjunctivi Verbi substantivi *ایسم ifem*, vel contractè *سم*. Cum autem, ut antea dixi, tempora Optativi confundantur cum Subjunctivi temporibus, potest etiam dici, licet rarius *اگر سوم eger sewem*, si amem, non tamen è contra *بولایکی سورایسم bulaiki sewer ifem*, utinam amem, vel *تاکه سورسم taki sewersem*, ut amem; sed debet dici *بولایکی سوم bulaiki sewem*, *تاکه سوم taki sewem*.

Nota autem, quod demptâ particulâ *اگر eger*, significet nihilominus *سورسم sewersem*, si amem, æquè ac si expressum fuisset *اگر سوم eger sewersem*. Quod evenit in aliis omnibus hujus Subjunctivi seu Conditionalis Modi temporibus.

Non solum autem cum hac particula *اگر eger* adhibetur hic Modus, sed etiam quotiescunque Pronomen aliquod interrogativum, non interrogativè, sed quasi conditionaliter positum præcedit, Verbum esse debet in hoc Subjunctivo, ut *فمعیسی سورسه الور kanghyfi sewerse alur*, qui vel quicumque ex illis averterit, accipiet. Sic *نه سولرسک سولده ne sölrsen-sölle*, quicquid dicas, dic, &c. Quod de aliis temporibus etiam intellige.

Est & aliud Præsens idem ferè significans, sed quod non raro Imperfectum, aut etiam Plusquam perfectum importat, & est

Præsens & Imperfectum.

Sing. *سوسم sewsem*, si amem, et si amem, amarem, etiam amâssem.

سوسن sewsen-, ames, amares.

سوسه sewse, amet.

Plur. *سوسک sewsek*, amemus.

سوسن-üz sewsen-üz, ametis.

سوسلر sewseler, ament,

Fit ab Infinitivo mutato *مک mek*, vel *مک mak* in *سم sem*. Sic dicitur *سوسم sewsem gerek*, oportet amem, & amabo. *سوسه اولور sewse olür*, si amem, fiet, i. e. esse potest aut fieri, ut amet. *سوسه عجبدر sewse ägebtür*, mirum est, si amet. *اسکی eski dost düsmen olmaz olsada iavasmas*. Antiquus amicus non fiet inimicus, & si, vel etiam si fiat, non quadrat.

Imperfectum ac Plusquamperfectum.

Sing. *سوسه ایدم sewse idüm*, vel *سوسیدم sewse idüm*, si amarem, vel amavissem.

سوسیدن sewse idün-, si amares, vel amavisses.

سوسیدی sewse idy, si amaret, vel amavisset.

Plur. *سوسیدنک sewse idünk*, si amaremus, vel amavissemus.

سوسیدن-üz sewse idün-üz, si amaretis, vel amavissetis.

سوسلر ایدی sewseler idy, si amarent, vel amavissent.

Fit à tertia singulari Præsenti Subjunctivi & Imperfecto Indicativi Verbi substantivi *ایدم aut contracto idüm*, ut vides. Nota autem, quod in eadem significatione veniat sæpe Imperfectum Optativi *سوسیدم sewse idüm*, quod etiam potest significare, *se amarem*, vel *amavissem*.

Præteritum perfectum.

Sing. *سومش ایسم sewmiş ifem*, vel rarius *سومشسم sewmişsem*, si amaverim.

سومش ایسک sewmiş ifen-, si amaveris.

سومش ایسه sewmiş ife, si amaverit.

Plur. *سومش ایسک sewmiş ifek*, si amaverimus.

سومش ایسکن sewmiş ifen-üz, si amaveritis.

سومش ایسلر sewmiş ifeler, si amaverint.

Fit à Præsenti Subjunctivi Verbi substantivi *ایسم ifem*, & Participio præsentis temporis proprii Verbi.

Loco hujus dicitur etiam *سودی ایسم sewdy ifem*, si amaverim, *سودی ایسک sewdy ifen-*, si amaveris, &c. addito tertiæ personæ Perfecti Indicativi Præsenti Subjunctivi ver-

bi substantivi *ايسم ifem* per omnes personas conjugati, aut etiam per tertiam personam hujus Præsentis, nempe *ايسه*, & per Perfectum Indicativi conjugatum sic *ايسد سويدم sewidüm ife*, si amaverim, *ايسد سويدك sewidün-ife*, si amaveris, &c.

Potest etiam dici *سومش اولسم sewmis olsæm*, si amaverim, vel si amavero, *q.* si factus sim vel fiam amans, seu qui amaverim, *سومش اولسك sewmis olsan-*, si amaveris, &c. nimirum ab altero Præsenti *اولسم olsæm* loco *ايسم ifem*.

Plusquam perfectum.

Sing. *سومش اولسيدم sewmis olsaidüm*, & *اولايدم sewmis olaidüm*, si amaviffem.

سومش اولسيدك sewmis olsaidün-, si amaviffes.

سومش اولسيدي sewmis olsaidy, si amaviffet.

Pl. *سومش اولسيدك sewmis olsaidük*, si amaviffemus.

سومش اولسيدك sewmis olsaidün-üz, si amaviffetis.

سومش اولسيدلر sewmis olsaidiler vel اولسدلر ايدى olselaridy, si amaviffent.

Fit à Participio præteriti temporis proprii verbi & Imperfecto subjunctivi aut Optativi verbi substantivi. Invenitur etiam *سومش اولسيدم sewmysseidüm*, si amaviffem, & *سومش اولسيدي sewmysseydüm*, si amaviffes, Idem, ut *پيغمبر ميسه peighamber mysse*, si fuisset, aut esset Propheta. *Tef.* Sed hoc rarum est.

Futurum subjunctivi præterito mixtum.

Sing. *سومش اولورسم sewmis olursæm*, si amavero, *se haurè amato*.

سومش اولورسك sewmis olursæn-, amaveris.

سومش اولورسه sewmis olursæ, amaverit.

Pl. *سومش اولورسك sewmis olursæk*, si amaverimus.

سومش اولورسك sewmis olursæn-üz, si amaveritis.

سومش اولورلرسه sewmis olurlarsæ, si amaverint.

Fit à Participio Præteriti temporis & Futuro Subjunctivi Verbi substantivi. Cæterum, si purum sit Futurum, utere Præsenti hujus Subjunctivi, & dic *سورسم sewersæm*, si amabo, si amem, ut supra habes conjugatum. Potest etiam optime dici *سوجك ايسم sewegek isem*, vel *سوجك اولورسم sewegek olursæm*, si amabo, aut si amaturus ero vel fueris, &c. à Participio Futuri & Præsenti vel Futuro Subjunctivi Verbi substantivi.

Futurum aliàs latinum in *ro* sæpe redditur per *سودكدن صكره sewdükten son-ra*, *q.* post amavisse, *doppo hauer amato*, apres avoir aimé, ubi, postquam amavero, amaveris, amaverit, amaverimus, amaveritis, amavesint, vel per alia Gerundia *سوب sewüb*, *سوتجك sewigæk*, *سودكده sewdükte*, postquam amavero, is, it, &c. de quibus infra.

Est & modus peculiaris unius temporis, personæ & numeri, seu potius sub una forma applicativus omnibus temporibus personis & numeris *سوينجه sewinge*, donec, vel usque dum amem, ames, &c. quod aliquando reddi potest per *interea dum amem, amarem, es, &c.* & per *amando*; unde ad Gerundium potius referatur, ut infra. Dicitur autem, saltem in vulgari sermone, etiam *سوينجهز sewingez*, pro *سوينجه sewinge*. Sed hic Modus, seu hoc Gerundium in Verbis negativis aliam quodammodo significationem importat, ut infra in Paradigmatè Negativi Verbi videbis.

Infinitivus.

سومك sewmek, Amare.

Est ipsum thema Verbi.

Pro Præterito Infinitivi posset dici *سومش اولمك sewmis olmak*, amavisse, *q.* esse aut fieri eum, qui amavit, amaverat, vel amaverit, nempe ab Infinitivo Verbi substantivi *اولمك olmak*, & Participio Præteriti temporis proprii Verbi: Sed non usurpatur nisi materialiter aut nominaliter, & quidem rarissime. *سودك sewdük* etiam videtur significare amavisse, sed de hoc in Participiis agetur.

Sic pro Futuro potest adhiberi Futurum Participii cum eodem *اولمك olmak*, & dici *سوجك اولمك sewegek olmak*, amaturum esse, vel fieri.

Obfer-

Observandum hîc, quod suprà innui, Infinitivum nominascere ac declinari, ut nomen & admittere affixa possessiva, etiam præpositiones, ferè ut in Italicis fieri contingit. Sic in Genitivo *sewmeğün*, amandi, seu *tas* amare, *dell'amare*, Dat. *sewmeğ*, amando, seu *ta* amare, & ad amandum, & amatum, *all'amare*, & ad amare. Accus. *sewmeği*, amare, *l'amare*. Abl. *sewmekten*, ab amando, *dall'amare*: In Plurali *sewmekler*, sed minus usitatum; pro quo sæpius utuntur Plurali alterius Infinitivi declinabilis, quod fit dempro *kef* finali, & supposito ejus loco finali *o be*, ut fiat *sewme*, amare, *l'amare*, in Genitivo *sewmenün-tä*, amare, *dell'amare*, *sewmeje*, *sewmei*, *sewmeden*. Pl. *sewmeler*, *sewmelerün*, &c. regulariter. Item cum præpositione *sewmekte*, & *sewmede*, in amando, *nell'amare*, & inter amandum, seu dum amat, dum amaret, &c. *sewmekten son-ra*, post amare, seu post actum amoris, *doppo l'amare*, *sewmeğ ile*, cum amando, cum amem, es, et, &c. *aut* cum amarem, amaverim, is, &c. *con l'amare*, *con amare*, *per hauer amato*, &c. *sewmek iciün*, ad, vel propter amandum, *per amare*, *ad amare*, *sewmek üz-re*, juxta amare, cum pacto amandi, ad amandum, & ulque ad amandum, & similia.

Cum autem habent addita sibi affixa possessivorum, amittunt plerumque ultimam literam *kef* vel *kaf*, v. g. rarius dicunt *sewmeğüm*, potius dicunt *sewmem*, vel *benüm sewmem*, meum amare, *ilmio amare*, *sewmen*, tuum amare, *sewmesi*, ejus amare, *sewmemiz*, nostrum amare, *sewmen-üz*, vestrum amare, *sewmeleri*, eorum & ejus amare, *illoro amare*, uti dicebamus in nomine *babal-ri*, eorum pater, & ejus patres. Quorum omnium adsunt exempla plurima, v. g. *her aghlamanün-gülmesi war dür*, quodlibet flere habet suum ridere, fletum sequitur risus, vel aliter, *gelmem mukerrer dür*, meum venire certum est, pro certum est me venturum. Sic *gitmeden ewwel*, antequam irem, ires, &c. iverim, ris, &c. pro omnibus temporibus & personis, *Ital. avanti di, d'andare*, *Gall. devant*, avant que d'aller, ou d'estre allé, &c., quod tamen dici potest regulariter *gitmekten ewwel*. Pro quo etiam optime dicitur, quando est utrumque verbum in eadem persona *gitmedin ani ejlemistür*, antequam iret, fecit, q. absque eo quod iret fecit. In hujus autem sensus phrasi si verbum sequens sit Negativum optime dicitur. *gitmeinçe ejlemez*, non faciet antequam aut absque eo quod, vel nisi eat, non faciet, aut facere haud potest.

Scias præterea huic Infinitivo addi sæpe *in*, ad significandam causam sequentis affirmationis. Quod exemplo fiat clarius. Quando à principio periodi aut sensus ponis causam, sic, *quia hoc & hoc factum est, ideo id taliter & taliter fiet*: tunc illud *quia* cum Verbo optime redditur Turcicè per Infinitivum in *gin*, vel *ghyn*, ut *sewmeğün*, quia amavi, amavisti, amavit, amavimus, amavistis, amaverunt. Item quia amo, as, amabam, as, amaveram, as, &c. quod pariter reddi potest latine per *cum amem, es, amaverim, is, &c.* Unde etiam sæpe usurpatur in eadem significatione *sewmeğ ile*, & *sewdüğüm egilden*, cum, eo quod amaverim, amem, &c. & similia, de quibus in sequentibus.

Gerundia.

Gerundium in *di* sæpe redditur per Infinitivum, ut *okumak zamanı degül*, non est tempus legendi: aliquando per Futurum Participii, ut *okujagiak zamanı degül*, q. non est tempus, quo legatur, seu legendi: aliquando per Genitivum ejusdem Infinitivi, ut *okumaghun*, vel melius *okumaghun-füidefi ne?* Quæ est utilitas legendi, seu lectionis: aliquando per Dativum Infinitivi, aut per præpositionem cum Infinitivo, juxta id, quod regunt Verba, ut *çekişmeğ sebebi oldy*, fuit causa contendendi, seu contentationis, q. ad contendendum, vel quod contenderetur; & in hoc quidem casu, quia *sebeb* cum Synonymis construitur plerumque cum Dativo, si ponatur pro secundo Nominativo Verbi substantivi. Nam aliàs dicimus *kawghanün-sebebi bu imiş*, causa conten-

contentionis aut rixæ hæc erat. Cæterùm cùm inter Verba Germani adhibent zu / Itali di, vel à, Galli de, vel a, plerumque redditur Turcicè per Dativum Infinitivi, ut *يازمغه باشلدي* *iazmagha baslady*. Incepit scribere. Et hat angefangen zu schreiben. *Hà cominciato à scriuere*. Il a commencè à, ou d'escrìre.

Gerundium in *do* aliquot modis redditur; primò, per Participium, quod est tertia persona Indicativi & Gerundium Verbi substantivi *ایکن* vel contractè *کن* *ken*, *سورایکن* *seweraiken*, *سورکن* *sewerken*, amando, & in actione continuata *سورکن* *sewewerken*. Et hoc semper potest aut debet reddi per *cùm*, vel *dum* amarem, amares, amaret, amaremus, amaretis, amarent. Nam si velis dicere, *dum amo*, *as*, &c. in Præsenti, sapius adhibetur Infinitivus cum præpositione *ود* *de*, *سومکده* *sewemekte*.

Pro utroque autem sæpe venit *سوب* vel *سوبوب* *sewüüp*, amando, quod fit ab Infinitivo, mutato *مک* *mek*, vel *مک* *mak* in *وب* *üb* seu *üüp*, at in Verbis vocalem ante *مک* *mek*, vel *مک* *mak* habentibus in *یوب* *jüp*, ut *سویلیوب* *söjlejüp*, loquendo. Hoc Gerundium autem, aut, si vis, Aoristum in *وب* *üp* Gerundio utriusque temporis Italico, nempe *amando*, & *hauendo amato*, Gallico pariter *aimant*, & *ayant aimé*, atque etiam illi Polonico in *szy* / *milowawszy* / *umilowawszy* & tandem Participio præteriti temporis formæ passivæ Verborum Deponentium Latinorum respondet, v. g. *یتشوب اوردم* *ietisüp urdüm*, seu vulg. *wurdüm*. Affecutus eum percussi. Da ich ihn erdapt hab ich ihn geschlagen. *Hauendolo arriurato, l'ho percosso*. L'ayant atteint, ou attrappé, ie l'ay frappé. *Dogon niwşy go vderzylem*. Hoc ipsum Gerundium in *وب* *üb* seu *üüp* etiam in aliis significationibus frequentissimè usurpatur, maximè in libris & Literis aliisque scripturis, & pro singulis quidem personis omnium temporum, sequente altero Verbo, quod conjunctione copulativâ latinè connecteretur in eadem periodo, v. g. *واروب کلمک* *warüp gelmek*, ire & venire, *او قویوب یزارم* *okuiüp jazarüm*, lego & scribo, (quod tamen in Præsenti bene etiam dicitur sic *او قور یزارم* *okur jazarüm*, lego & scribo) Sic *کوروب بلدم* *görüp bildüm*, vidi & novi, scivi. Propriè tamen videtur Gerundium præteriti temporis, ut & *سودکده* *sewdükte*, *سودکدن صکره* *sewdükten son-ra*, de quibus mox in Participio *سودک* *sewdül*.

Est & aliud Gerundium Præteriti temporis & Præterito-futuri, quod fit mutato *مک* *mek*, vel *مک* *mak* in *یک* *igek*, vel *یک* *igiak*, ut *سویگک* *sewigeek*, postquam amavi, amavisti, amavit, amavimus, amavistis, amaverunt, & postquam, cùm amavero, amaveris, amaverit, amaverimus, amaveritis, amaverint, *Ital. Doppo di hauer amato. Gall. Apres avoir aimé.*

Secundò & magis propriè Gerundium in *do* redditur per tertiam personam singularem Optativi præsentis addito *ک* *rek*, vel *ک* *rak*, ut *سورک* *sewerek*, amando, *بقرک* *bakarak*, aspiciendo, *ایرلایدرک* *irlajarak*, cantando, significatque actionem continuatam, nec bene potest reddi per *dum*, vel *cùm amarem*, &c. sed tantùm per Gerundium in *do*, vel per Participium in *ns*, cantando *vel* cantans. Sic *کالکارک دوسرک* *kalkarak düserek*, Perf. *افتان و خیزان* *üftänü chyzän*, modò surgendo, modò cadendo, seu cadendo identidem ac surgendo, sæpeque hoc Gerundium geminatur ad intendendam significationem, ut fit etiam Italicè *ایرلایدرک ایرلایدرک* *irlajarak irlajarak*, continuo aut identidem cantando, *cantando cantando*. Et hoc iterum quodammodo intenditur per aliud Gerundium, quod terminatione coincidit cum tertia singulari Optativi *سوه* *sewe*, nec admodum in hujusmodi Gerundii significatione usurpatur nisi geminatum, v. g. *گوله کوله بایلدیم* *güle güle baidüm*, ridendo ridendo deliquium subii, *h. e.* ad deliquium usque risi. Gallus diceret, *Je me suis pasmé de rire*, ou a force de rire. Sic dicunt *اوتره اوتره اوصاندم* *otura otura ofandüm*. Sedendo sedendo tædio affectus sum; *Germ. Ich bin deß so vielen sitzens überdrüssig. Italus diceret: Mi è venuto à tedio, ò sono stufato di tanto sedere. Gall. Je suis las d'estre assis, Pol. Wprzysłzyło mi się tak długo siedzieć / h. e. ex nimis diuturna sessione nauseam contraxi. Sic. واره واره* *wara wara geldy*, eundo eundo pervenit, *q.* tam diu ivit, ut tandem pervenerit, &c. Rursus *چک چک* *ceke ceke*, Perf. *کشان برکشان* *kesän ber kesän*, trahendo trahendo, *Gall. A force de tirer, ou de traîner. Sic. دوکده دوکده* *döge döge*, feriendo feriendo, *q.* continuis verberibus aut ictibus, *Gall. A force de battre, à coups de baston.*

Hoc autem Gerundium, seu quasi Supinum in *s e* non geminatum sæpe venit pro

L

Infi-

Infinitivo ante certa Verba, ut sunt *bilmek*, scire; *sed tunc significat* posse, *كورمك* *görmek*, videre; *sed tunc significat* attendere, applicare se, *وارمك* *warmak*, ire, *كلمك* *gelmek*, venire, *pro* solere, *يورمك* *jürmek*, incedere, procedere, pergere, *قومك* *komak*, relinquere, *يازمك* *jazmak*, scribere; *sed tunc infert* aliam significationem, ut ex exemplis patebit. Sic dicitur *ايدنه بلورميسين* *ide bilürmisyn*, potesne facere? *اوقوبه* *okuja bilürüm*, legere possum. Sed in negatione non usurpatur, quia negativum adest impotentiam significans, quod vocamus *Impossibile*, & sic dicendum erit *ايدنه* *okujamam*, non possum legere. Sic *دينه كوردی* *dije gördy*, attendit dicere, perrexit dicere. *Si pose à dire, attese à dire.* *Scal mouric.* *طوره* *dura wardy*, ivit, abiit, & constitit, substitit, *andò, e restò così.* *اوله يازدی* *öle jazdy*. Vix non mortuus est, parum abfuit, quin moreretur. *Er were bey nahe gestorben.* *Mancò poco, che non morisse, hà hauuto à morire.* Il pensa mourir, peu s'en fallut, qu'il ne mourust. *Mato nie umarl.* *اني اولدره يازدم* *ani öldüre jazdüm*. Vix illum non occidi, parum abfuit, quin illum occiderem. Cui toti phrasi sæpe etiam præponitur *از قالدی* *az kaldy*, parum abfuit, ut *از قالدی بنی اولدره يازدی* *az kaldy benî öldüre jazdy*, parum abfuit quin me occideret, seu vix me non interfecit. *Poco mancò di ammazzarmi.* Peu s'en fallut, qu'il ne me tuaft. *اوله كلمك* *ola gelmek*, solere esse, *كیده* *gide jürür*, it, q. pergit eundo, *và caminando.* Verùm in scribendo sæpissimè ponitur loco finalis *e*, vel *a*, *ي* *i* & *a*, ut *اولی کلدوکی اوزره* *oly, vel usit. ola geldügi üzre*, juxta id, quod consuetum est, *aut* fieri solet. Sic *ويری کلمشدر* *wiri*, seu *wire gelmishdür*, solet dare, *ويریلي کان* *wirili*, seu *wirile gelen*, quod solet dari.

Cæterùm in his ultimis dixerim potius esse abscissa à Gerundio in *وب* *üp*, quasi dicas *كيدوب يورر* *gidüp jürür*, eundo pergit, it; unde Præsens cuiusvis Verbi, ut supra dictum est. Sic *ويريلوب كلمش* *wirilüp gelmish*, datum venit, q. datur & venit, *h. e.* dari solitum est. Sic etiam in nonnullis tollunt illud *ب* *p* finale Gerundii, uti dicunt *ديو* *dijü*, pro *ديوب* *dijüp*, dicendo, &c. Dicunt etiam *اني قونوب* *eni konü*, pro *انوب قونوب* *enüp konüp*, descendendo & consistendo, q. commodis itineribus & hospitibus, & generaliter commodè, utendo propria commoditate. Sic *اورته قودی* *örte kody*, est pro *اورتوب قودی* *örtüp kody*, q. textit id, & sic textum reliquit. *Lo copri, e se n'andò, lo lasciò così coperto.* Verbum *سويوب* *sewüb* est regulare & magis usitatum, sed ex frequenti usu fit, ut inveniatur pro eo *سوي* *sewü*, *سوي* *sewi*, & *سوه* *sewe*.

Reddunt præterea Gerundium in *do* per præpositiones postpositas Infinitivo, ut *سويمگله* *sewmeğile*, amando, cum amem, es, & amaverim, is, &c. *con amare, per amare*, *سويمگله* *sewmeğle*, in amando, *in amare, nell' amare*, dum amat, *mentre ama*. Item *سويینگه* *sewinge*, amando, donec amem, ames, &c. interea dum amo, as, amabam, as, amavi, isti, &c. cum amem, es, amarem, es, &c. stante quòd amem, es, &c. *amando, sin che ami, amassi, habbia amato, habbi amato, &c. mentre amo, amauo, hò amato, hai amato, &c. in quel mentre che amo, amauo, amai, amerò, amerai, &c. stante ch'io ami, amasti, amasti, &c.* Fitque hoc Gerundium *سويینگه* *sewinge* ab Infinitivo, mutato *مك* *mek*, vel *مق* *mak* in *ينجه* *ingè*, & in Verbis vocalem ante *مك* *mek*, vel *مق* *mak* habentibus in *ينجه* *ingè*, ut *سويينجه* *söyleingè*, loquendo, &c. Sic dicitur *سن دونينجه* *sen döninge sebr iderüm*, vel *سن دونينجه* *sebr iderüm sen döninge*. Expectabo, patientiam habebo, donec redeas, *يری صوبه وارجه ياخود تا صوبه وارجه* *jeri suja waringè*, vel *تا سوزنلر* *ta suje waringè kazsunler*. Fodiant terram usquedum perveniatur ad aquam. Ubi nota etiam hunc loquendi modum *كاجيق اردنجه اولديلر* *kaçmak ardingè oldyler*, q. facti sunt post fugiendum, *i. e.* cogitarunt de fugiendo, fugam meditari sunt, *aut* in procinctu fuerunt fugiendi. *Tef.*

Gerundium autem in *dum* reddunt aut per Dativum Infinitivi aut per præpositionem aliquam additam Infinitivo, *سويمگله* *sewmeğle*, ad amandum, *سويمگله ايجون* *sewmeğle içün*, *idem*, ad vel propter amandum, *ad amare, per amare*.

Supinum reddunt per eundem Dativum Infinitivi, ut *نماز قلغه کندی* *nemâz kylmaghagitty*, ivit oratum, preces suas absolurum, *وارياتمه* *war iatmagha*, i cubitum; quod bene etiam dicitur *واريات* *warjat* & *وارده يات* *war dajat* (*da*, pro *دخي* *decby*) vade & jace, *i. q.* vade cubitum.

Parti-

Participia Præsentis temporis, & aliquando aliorum temporum.

1. سور *sewer*, amans, qui amem, es, &c. vel qui amarem, es, &c. Sic بقر *bakar* aspiciens, &c.
2. سون *sewen*, quod etiam scribitur سوان *sewan*, amans, qui amo, amas, &c. qui amabam, amabas, &c. qui amavi, amavisti, amaveram, as, &c. amavero, is, &c. Sic بقرن *bakan*, aspiciens, &c.
3. سونجی *sewigi*, amans, qui amat, & amator. Sic بقرنی *bakygi*, aspiciens, aspektor.

Præteriti temporis.

1. سوش *sewmis*, qui amavi, isti, it, &c. qui amaveram, as, &c. Sic بقرش *bakmis*, intuitus, qui aspexit, &c.
2. سودک *sewdük*, q. amatus, seu quem, quam, quod amavi, isti, &c. amaveram, as, &c. immò & quem amo, as, amabam, as, &c. Sic بقرف *baktuk*, aspectus, quem aspexi, illi, &c.

Futuri temporis.

1. سوسر *sewiser*, amaturus, بقریس *bakyser*, aspecturus, sed hoc rariùs in ulum venit.
2. سوجک *sewegek*, amaturus, qui amabit, بقرغ *bakağiak* aspecturus, qui aspiciet, sed in significatione etiam passiva nonnunquam usurpatur pro amandus & amabilis, & nominaliter sumptum valet amaturum esse, unde admittit affixa, ut کلجکم *gelegegum*, q. meus futurus adventus, کلجککی بلوردم *gelegegün.y bilürdüm*, sciebam te esse venturum, نه اولاجغین کیم دویه بلوردي *ne olağighyn kim duja bilürdy*. Quis poterat divinare quid esset futurum, کلجککی بللو دکل ایدي *gelegegi bellu degül idy*, non erat certum illum esse venturum, seu quod venturus esset. Item سوجکم آدم *sewegegüm adın*, homo quem amaturus sum, & similia, prout de præterito mox dicitur in سودک *sewdük*.
3. سوملو *sewemelü*, amaturus, & q. passivè amandus, dignus qui ametur, بقرلو *bakmalü*, aspecturus, & dignus qui aspiciatur. Sic dicitur اولدرملوایش *öldürmelü imiş*, dignus erat qui occideretur, occidendus, & significare etiam potest, erat aut est eum occisurus.
4. Præter hæc tria, aut loco eorum invenitur etiam alia forma, سوسی *sewisi*, *sewesi* quæ tamen videtur obsoleta. Sic in *Tef.* lego کیدسی اولورسه *gidisi vel gidesi olursa*, pro کیدجک اولورسه *gidegek olursa*, si iturus sit, منعت قلاسی دکل *mensi-ët kylasi degül*, non est profuturum, aut non est quidquam lucri facturum, البته اولاسی در *elbette olasy dür*, omnino futurum est اولورسکز *mutäbe-ët kylasi olursan-üz*, si obsecuturi sitis, si obsequamini, &c.

Quomodo autem hæc omnia Participia formentur facile est animadvertere. De سور *sewer*, dictum est in Præsentis Indicativi, cujus est tertia persona. سون *sewen* fit ab Infinitivo mutato مک *mek* vel مق *mak* in ن *en* vel ان *an*. سونجی *sewigi*, ab eodem Infinitivo mutato مک *mek* vel مق *mak* in ی *gi*. De سوش *sewmis*, jam dictum est in formatione secundi Perfecti Indicativi. سودک *sewdük*, coincidit cum prima pluralis primi Perfecti Indicativi. سوسر *sewiser* fit mutato مک *mek* vel مق *mak* in سر *ser* vel یسر *iser*. سوجک *sewegek* à tertia præsentis Operativi addito جک *gek* vel جق *giak*, sed suppresso ut plurimum finali *he*, ut سوجک *sewegek*. سوملو *sewemelü* ab Infinitivo, cui detractum sit ک *kef*, aut mutato ک *kef* finali in لو *lü*, q. habens amare, *chè hà da amare*.

Participium ergo سور *sewer*, amans, aut qui amem, es, &c. extra conjugationem verborum rariùs venit in significationem Participii nisi ante Verbum Substantivum, cujus omnibus & singulis personis omnium temporum præponi potest æquè ac سوش *sewmis*, amans, seu qui amavit, amaverit, amaverat, amavisset, &c. & quemadmodum Præteritum in multis verbis usurpatur pro Præsentis nostro: sic etiam hoc Participium aliquando

significat qui amat, amet, &c. Sic ترکیچ او قور آدم وارمی *türkçe okur adem varmı*? Estne aliquis qui legat Turcicè?

سوں *sewen* autem amans, significat qui amat, amabat, amavit per omnia tempora, modos, personas & numeros juxta exigentiam verbi sequentis. Uti enim Participia omnia sunt Adjectiva, præponuntur substantivis, & verbo, quod ultimum in commate aut periodo locum sibi semper assumit, ut بنی او قودان خواجه کلبور *beni okudan choğia gelijür*, Magister, qui me docet, venit. Sic سوسنی سونی *sew seni seweni*, ama te amantem, seu cum qui te amat.

سویچی *sewigi*, amans, aut magis propriè amator; sed regit plerumque casum verbi sui, nisi ponatur omnino substantivè: صلحی سویچی *sulhy sewigi*, amans pacem, aut amator pacis.

De سوش *sewmis*, qui amavit, vel amaverit, ac amet, jam dictum est, uti de سوسر *sewiser*, quæ rariùs, nec nisi in libris in usum veniunt. Porrò etiam dictum est de سوبلو *sewmeleü* paulò superiùs.

سودک *sewdük*, amatus, videtur passivum; sed originaliter componitur à سودی که *sewdy ki*, quasi is, ea, id, quem, quam, quod amavit: که *ki* enim postponi vult immediate nomini aut verbo, ad quod refertur, & quidem rariùs per se sic immutatum venit in usum. Usitatur tamen interdum in libris, immò etiam in vulgari sermone, ut in *Tef. يل شدتندن نه اود قالمش سوبنمدك نه قزن چلك قالمش اخترلدق نه چادر نه الجوق قلمش قيمدق* *jel şiddetinden ne od kalmis söbünmedük, ne kazan çölmek kalmis ahtarılmaduk, ne ciadyr ne algiuk kalmis kopmaduk, ne dawar kalmis örkmmedük*, ex ventu vehementia nec ignis remansit inextinctus, seu qui non extinctus sit, neque ahenum aut olla, quæ non inversa sit, neque tentorium aut mapalia quæ non sint everfa, & evulsa, nec pecus aut jumentum mansit, quod non perterritum aut fugax factum fuerit. Sic ايشدلدك *işiddeldük* *isidilmedük bir zebân*, linguâ nunquam auditâ, quæ nunquam audita est, in lingua mai piü sentita. Sic كوزلر كورمدك صنعتلر *gözler görmedük san-ätler*. Artes oculis nunquam visæ, quas oculus non vidit.

Venit ergo sæpius, immò sæpissime, in usum cum præpositionibus sibi adjunctis, & cum affixis possessivorum Pronominum, cum quibus declinatur, atque ita سودم *sewdüm* significat is, seu id, quem, quod ego amo, amabam, amavi, amaveram, &c. per omnes Modos & Tempora, præter Futurum, pro quo superius سوچك *sewçek*; immò etiam aliquando pro Futuro potest poni. Ita igitur سودگ *sewdügün*, is, ea, id quem, quam, quod amas, amabas, &c. سودگی *sewdügi*, quem amat, &c. سودگم *sewdügüm*, quem amamus, سودگنر *sewdügün-üz*, quem amatis, سودکلری *sewdükleri*, quem amant, & quos amat, vel amant, &c. Exempla sint hæc دوکدوگک آدم کیمدر *dögdügün-âdem kim dür*. Quis est ille homo, quem verberasti, vel verberas? &c. بابك صاندوغي *baban-sattughy atleri gördüm*. Vidi equos, quos pater tuus vendidit, vendiderat, &c. Sic dicitur etiam cum obliquis Relativi. قوندوغم شهر *kondughum şehr*. Urbs, in qua pernoctavi aut constiti. *La Città, ò Terra, nella quale hò alloggiato*, بوکون واراجنر *bu gün warağiaghumüz köj dün kalktughumüz şehr kaddür*. Tantum est, seu tantò distat pagus, ad quem hodie ituri sumus, quanto Urbs, à qua heri discessimus, *Gall. Ily a autant d'icy au Village ou nous irons aujour d'huy, que de la Ville d'ou nous partimes hier*. Item کوردگم دکل *gördügüm degül*, non est is, quem vidi, & nunquam vidi illum, seu non est quem unquam viderim. Sic استانبوله بوریه کدوکی *istambola wardughum joktür*. Nunquam ivi Constantinopolim, بوریه کدوکی *bu araje*, vel بویه *bu jere* nunquam hîc fuit, aut huc venit. کدوگنه شهه بوقدر *geldügüne şühhe joktür*. Non est dubium eum venisse. صحتهدر اولدوکی *öldügi sehhtür*. Verum est eum mortuum esse. Atque eadem est hîc ratio de Præterito, quæ de illo Infinitivo supra explicata est pro Futuro sic, کلمسی مقتردر *gelmesi mukerrerdür*, certum est eum venturum.

Cum præpositionibus autem sint hæc exempla, سودگدن سکره *sewdükten son-ra*, postquam amavi, amavissem, amavero, is, it, &c. in omnibus personis & numeris, ut *Ital. Doppo bauer amato*. Adduntur tamen Affixa, cum determinatur persona, کدوگدن سکره *geldügümeden son-ra*, post adventum meum, postquam veni, venissem, کدوگندن سکره

سکره

صور غنزدن صکره *geldüginden son-ra*, post adventum ejus, postquam is venisset, &c. صور غانزدن صکره *forghanümüzden son-ra*, pro quo Tartari dicunt صور غانزدن صکره *forghanümüzden son-ra*, postquam quæsierimus. Sic مقدم اول کلدوگندن *geldüginden ewwel*, vel *mukeddem*, antequam ipse venisset, veniret, &c. quod etiam rectè exprimitur per کلزدن اول *gelmezden ewwel*, & کلمدین *gelmedin*, ut suprâ dictum est, & کلمدن *gelmeden*, antequam veniret, &c. Sic اول کون کلمدین کلدوگندن *ol gün gelmedin*, & *gelmeden*, antequam illa dies veniat, سن قبودن هنوز چقدن بله سن *kapudan benüz cikmadan bilefin*. Adhuc antequam exeas, scito. Rursus سودوکی اوزره *sewdügi üzre*, prout amat, amavit, amabat, &c. Sic سودوگنده کوره *sewdügine gore*, Idem, سودوکی کبی *sewdügi gibi*, Idem, سودوکلین *sewdüklein*, Idem, سودوکلین *sewdügünlein*, Idem, prout amat, amavit, &c. & ubi primùm amavit, &c. سودوگندن غبیری ماعدا *sewdüginden gbjry*, vel *mâ-êdâ*, præterquam quòd amabat, amavit, &c. بیوردوغینلین *bujuryldughynlein*, uti fuerat imperatum. *Tef.* قلدوکلرینلین *kylduklerinlein*, prout fecerant. *Tef.* Item سودوگنده *sewdükte*, cum vel postquam amavissim, es, amavero, is, &c. *Nell'hauer amato*, ò *doppo hauer amato*, ferè idem valet, quod superius سودوگندن صکره *sewdükten son-ra*. Adhibetur pariter cum Affixis, ut سودوگنده *sewdügünde*, postquam amavi, &c. سودوگنده *sewduginde*, postquam amavit. سودوگنده *sewdükce*, Idem; sed habet præterea aliam significationem, & reddi potest per Gerundium in *do*, amando, & sæpe importat, *quantum amo, as*, aut *quantumvis amem, es, amaverim, is, &c.* Item *quoties amo, as, amaui, isti, &c.* Porro quòd *magis*, aut *semper magis*, *magis magisque amat, amavit, &c.* *Quantunque ami, ò habbia amato, ogni volta che amo, amando, quanto più amo, ami, amai, amasti, &c.* Dicitur etiam وار دقچه آزار *wardükçe azar*, semper magis magisque deterioratur, ingravescit, quòd ulterius pergit, eò magis corrumpitur, vitatur. *A lungo andare, quanto più và manzi, tanto più peggiora.* Rursus دیدوگندن کبی *didügün-gibi*, prout dicis, dixisti, dixeras, &c. Sed کلدوگندن کبی *geldügün-gibi*, non solum significat *prout venisti, come sei venuto*, sed etiam *statim atque, vel ubi primùm venisti, veneras, aut veneris*, & hoc dicitur etiam کلدوگندن بیرله *geldügün-bir ile*, & کلدوگندن بیرله *geldügi bir ile*, statim atque venit; quod & nonnulli کلدوگندن بیرله *gelwirdügi bir ile*, Idem. Item سودوگندن اوتیری *sewdüginden ötürü*, & سودوگندن خاطر چگون *sewdügi chartyri içün*, propterea quòd, eò quòd amet, amaret, amaverit, amavisset, q. propter illius amavisse, &c. *Per hauer egli amato, perche egli amava, amò, haueua amato.* Dicitur præterea بلدوگندن *bildügün kadar*, quantum scio, scivi, &c. قاد اولدوغم قدر *kadyr oldughum kadar*, quantum possum, potui, &c. بلدوگندن مقدار *bildügün-myktârî*, quantum, seu prout scis, scivisti, &c. بلدوگندن اوزره *bildügün-üz üzre*, prout, juxta id quod scitis, scivisti. کلدوگندن تقدیرجه *geldügi tektyrge*, & تقدیرده *tektyrde*, casu quo veniat, venerit, &c. stante quòd, dato quòd veniat, venerit, &c. *Im Fall er komme / oder kommen seye.* کلدوگندن زمان *geldügi zemân*, vel زمانده *zemânde*, vel مهالده *mehelde*, & کلدوگندن حالده *geldügi hâlde*, quando, cum venerit, quando venit, veniet, & stante quòd, casu quo veniat, venerit, &c. &c.

Porro habent Turcæ modum specialem dicendi سولدن *sewelden*, cui sæpe addunt برو *berü*, vel بری *beri*: سولدن بری *sewelden berü* exinde, à quo, ex quo amo, amas, &c. amavi, amavisti, &c. in omni persona & numero. *Da che amo, ami, ama, hò amato, hai amato, &c.* کلدن بری یازدم *geleden beri jazmadüm*, à quo veni non scripsi, non hò scritto, da che sono venuto. Respondendo circumscriptivè ad quæstionem *quàm pridem?* ubi dicimus v. g. tres sunt menses à quo vel cum venimus, hoc dicunt وار کی وار *bir aj geçty ben* اوچ کی وار *bir aj geçty ben* *üç aj var biz geclü*, Sono scorsi tre mesi, da che siamo arriuati. Il y a trois mois que nous sommes arrivez. یازمغه باشلیله *iazmagha başlajalı*, mensis effluxit, à quo Turcicè scribere incepti, & sic in omnibus personis tam سولهو *sewelü* quàm سولدن برو *sewelden berü* immota manent, addito pronomine personæ, ubi opus est.

Hac igitur conjugatione probè perceptâ nihil restat difficultatis, nisi in Negativis; nam secunda Conjugatio verborum in ماک *mak* non differt ab hac prima, nisi in prolatione vocalium, quarum quæ in prima leguntur per *e*, in secunda efferuntur per *a* clarum, ut quod

in prima erat سورم *sewerüm*, amo, in secunda effertur بقوم *bakarum*, aspicio, يزوم
vel يازوم *iazarüm*, scribo, ab يزمت *iazmak*, scribere; in primis autem personis præ-
teritorum, & in iis quæ abinde formantur scribitur ق *kaf*, ubi in prima erat ك *kaf*, ut
يزردق *iazarduk*, scribebamus, بقردق *bakarduk*, aspiciebamus, بقدق *baktuk*,
aspeximus, بقيدق *bakaiduk*, aspiceremus, &c. يزردقه *iazdukte*, postquam scripsi, &c.
Dabimus tamen & hujus secundæ Conjugationis paradigma cum adjectione aliarum lin-
guarum, sed postquam Conjugationes Arabicas & Persicas duplici seorsivo capite absolve-
rimus. Hic autem paradigma Conjugationis verbi Negativi habes, ne quicquam desit pro
hac prima Conjugatione Turcica.

Paradigma verbi Negativi.

سوممك *sewmemek*, non amare,

quod nonnulli etiam aliquando scribunt سومامك *sewmemek*.

Indicativi Præsens & Futurum.

Sing. سومزم *sewmezem*, vel usit. سومم *sewmem*, non amo, non amabo.

سومزسن *sewmezsyn*, non amas, non amabis.

سومز *sewmez*, non amat, non amabit.

Plur. سومزوز *sewmezysz*, non amamus, non amabimus.

سومزسفن *sewmezszyn*, سومزسكن *sewmezszyn-ysz*, non amatis, non amabitis.

سومزلى *sewmezler*, non amant, non amabunt.

Fit, ut in affirmativis, ab Infinitivo sublata litera terminante ك *kaf* vel ق *kaf*:
aut potius mutato مك *mek* in مز *mez* مق *mamak* in مز *maz*, fit tertia per-
sona, quæ merè est Participium سومز *sewmez*, non amans, بقر *bakmaz*, non aspi-
ciens, cui additur verbum substantivum ايم *im* vel م *em*, im, vel ين *in*, sum, سن
syn, es, &c. Quod vides in omnibus personis observari, nisi quod in prima singulari sæ-
pius contrahatur, & dicatur سومم *sewmem*, بقم *bakmam*: pro سومزم *sewmezem*
autem invenitur etiam سومزىن *sewmezyn*, non amo, ut in Affirmativo سورىن *sewerin*
pro سورم *sewerem*, amo, وىن sic in omnibus verbis.

Præsens autem indicans Actionem in fieri realem, est سوميوروم *sewmejürüm*, non
amo, سوميورسن *sewmejürszyn*, non amas, &c. juxta id quod diximus in primario Verbo
سوممك *sewmemek*.

Imperfectum.

Sing. سومز ايدم *sewmez idüm*, vel usit. سومز دم *sewmez düm*, non amabam.

سومز دك *sewmez dük*, non amabas.

سومز دى *sewmez dy*, non amabat.

Plur. سومز دك *sewmez dük*, non amabamus.

سومز دكوز *sewmez dük-üz*, non amabatis.

سومز لردى *sewmez lerdy*, non amabant.

Fit à tertia Præsentis addito ايدم *idüm*, vel contractè دم *düm*, regulariter, & pro
ايدم *idüm* addendo ايشم *imisem*, ut سومز ايشم *sewmez imisem*, non amabam, planè
hic & in cæteris, ut in Verbo affirmativo, prout etiam dici potest سوميوردم *sewmejürdüm*,
non amabam, &c.

Perfectum.

Sing. سومدم *sewmedüm*, non amavi.

سومدك *sewmedük*, non amavisti.

سومدى *sewmedy*, non amavit.

Plur. سومدك *sewmedük*, non amavimus.

سومدكوز *sewmedük-üz*, non amavistis.

سومدلى *sewmediler*, non amaverunt.

Fit, ut in aliis Verbis, mutato مك *mek*, vel مق *mak* Infinitivi in دم *düm*, ut &
alte-

alterum Perfectum *sewmemis im*, vel contractè *sewmemisem*, non amavi, *sewmemis syn*, non amavisti, &c. regulariter.

Plusquam perfectum.

Sing. *sewmemis idüm*, vel contractè *sewmemistüm*, non amaveram.
sewmemis idün-, non amaveras.

sewmemis idy, non amaverat.

Plur. *sewmemis idük*, non amaveramus.

sewmemis idün-üz, non amaveratis.

sewmemisler idy, non amaverant.

Fit juxta regulam datam in primario Verbo.

Futurum.

sewmem, ut *Præsens*, non amabo, &c.

Sic *sewmeim*, non amabo, *sewmeiz*, non amabimus.

sewmejegek, non amabo, *sewmejegek syn*, non amabis, &c. Sic *sewmeiser im*, non amabo, *sewmeiserim*, non amabo, *sewmesen-gerek*, non amabis, &c. ut in primario Verbo.

Imperativus.

Sing. *sewme*, non ama, noli amare.

sewmesün, non amet.

Pl. *sewmejelüm*, non amemus.

sewmen-üz, non amate.

sewmesünler, non ament.

Optativi Præsens & Futurum.

Sing. *sewmejem*, non amem.

sewmeje syn, non ames.

sewmeje, non amet.

Pl. *sewmejewuz*, non amemus.

sewmejesyz, non ametis.

sewmejeler, non ament.

Præsens & Imperfectum.

Sing. *sewmejeidüm*, non amarem, non amassè.

sewmejeidün, non amares.

sewmejeidy, non amaret.

Pl. *sewmejeidük*, non amaremus.

sewmejeidün-üz, non amaretis.

sewmejeler idy, non amarent.

Imperfectum *Italicum in rei*, est ipsum Imperfectum Indicativi *sewmez-düm*, non amarem, non amerei.

Perfectum.

sewmemis olam, non amaverim, *sewmemis olasyn*, non amaveris, &c.

Plusquamperfectum.

sewmemis olaidüm, non amâssem, non haussè amato, *sewmemis olaidün-*, non amâsses, &c.

Alterum *in rei* est idem cum Imperfecto *sewmez-düm*, non amavissè, non haurei amato, aut *sewmemis olurdüm*, Idem.

Subjun-

Subjunctivi seu Conditionalis Praesens & Futurum.

Sing. *sewmez isem*, vel *sewmezsem*, si non amem.

sewmezsen-, si non ames.

sewmezse, si non amet.

Plur. *sewmezsek*, si non amemus.

sewmezsen-üz, si non ametis.

sewmezlerse, si non ament.

Praesens & Imperfectum.

Sing. *sewmesem*, si, et si non amo, aut amarem.

sewmezsen-, si non amas.

sewmesse, si non amat.

Plur. *sewmesek*, si non amamus, et si non amaremus.

sewmesen-üz, si non amatis.

sewmeseler, si non amant.

Imperfectum & Plusquamperfectum.

sewmesidüm, si non amarem vel amâssem, *sewmesidün-*, si non amares, &c. regulariter.

Perfectum.

sewmemis isem, si non amaverim, *sewmemis isen-*, si non amaveris, &c. Item *sewmedi isem*, *sewmedi isen-*, idem; aut *sewmedüm ise*, *sewmedün-ise*, vel contractè *sewmedümse*, *sewmedün-se*, idem, si non amaverim, amaveris, &c. regulariter.

Plusquamperfectum.

sewmemis olsaidüm, vel *olaidüm*, si non amâssem, *sewmemis olsaidün-*, si non amâsset, &c. regulariter.

Futurum praeterito mixtum.

sewmemis olursem, si non amavero, *sewmemis olursen-*, non amaveris, &c.

Atque idem sentiendum de aliis temporibus hinc omissis, ut *sewmemis olurum*, pro Indicativo, non amavero, non haurè amato, *sewmemis olursyn*, non haurai amato, &c. Sic *sewmez olurum*, non amabo, q. fiam non amans, definam amare. *sewmez oldüm*, non amavi, seu potius defui amare, factus sum non amans, prout dicitur *bize gelmez oldün-*, factus es non veniens ad nos, h. e. cum prius nos interdum visitares aut accederes, id modò internisiisti, nec amplius ad nos venis: & est modus loquendi usitatissimus & valde expressivus.

Infinitivus.

sewmemek, non amare.

Gerundia & Participia.

sewmez ilen, non amando, cum non amarem, es, &c. *sewmezjüp*, non amando, cum non amaverim, is, amavisset, es, &c. *sewmezjigek*, cum vel postquam non amavi, amavero, is, &c. *sewmejerek*, & *sewmeje*, non amando, rarius usurpantur. *sewmemegile*, non amando, cum non amem, es, amarem, es, &c. col non amare, per non amare, mentre non amo, amaui, &c. *sewmedükten son-ra*, postquam non amavi, isti, amavero, is, &c. *doppo non hauer amato*, *sewmedükte*, Idem. *sewmedükce*, quantumvis non amaverim

rim, quotiescunque non amavi, quò magis non amo, as, avi, âsti, &c. *سومدوگي گي* *sewmedügi gibi*, prout non amat, &c. *سومينجه* *sewmeingē*, donec non amem, nisi amem, absque eo quod amem, &c. Gall. Sans aimer, sans qu'il aime, s'il n'aime, &c. ut *گتمينجه اولز* *gitmeingē olmaz*, non potest fieri quin eam, eas, &c.

سوممهغه *sewmemegē*, ad non amandum, & pro *Supino* non amatum, à non amare, & ut sequens *سومك اچون* *sewmemek iciün*, ad vel propter non amandum, per non amare.

- سومز* *sewmez*, non amans, qui non amet.
- سومين* *sewmejen*, non amans, qui non amat, non amabat.
- سومينجي* *sewmeigi*, non amans, non amator, &c.
- سوممش* *sewmemis*, non amans, qui non amavit.
- سومدك* *sewmedük*, non amatus, & quem non amavi, isti, &c.
- سوميسر* *sewmeiser*, non amaturus.
- سومجهگك* *sewmejegek*, Idem, & non amabilis.
- سومملو* *sewmemelü*, Idem.
- سوميلدن بري* *sewmejelden beri*, à quo non amo, as, &c.
- سوميلدو* *sewmejelü*, à quo non amo, as, &c.

Eodem modo respectivè conjugatur Negativum Potentiale, seu Impossible *سوممهك* *sewmemek*, non posse amare, *بگدمك* *bakamamak*, non posse aspicere, quæ per sepe in scriptura non differunt à simplici Negativo *سومك* & *بگمك*, quæ legi possunt *sewmemek*, *bakamamak*, & *sewmemek*, *bakamamak*: non raro tamen sic distinguuntur, ut posui; aut loco s. he ponunt *ل* *elif* sic *سومك* *sewmemek*, *بگدمك* *bakamamak*, ita non Docti sapius scribunt *ي* *je*, ut *سومك* *sewmemek*, quod tamen ut plurimum legunt *sewmemek*, non posse amare, sicut *اوليمك* *olymamak*, & *ولامك* *olamamak*, non posse esse, aut fieri, *بوليمدي* *bulymady*, & *بولامدي* *bulamady*, non potuit invenire.

Præter ergo Indicativi, est *سومم* *sewmem*, non possum amare, Imperf. *سوممزدم* *sewmezdzüm*, non poteram amare, Perf. *سوممددم* *sewmeddzüm*, non potui amare, *سوممشم* *sewmemişem*, non potui amare, Plurquamperf. *سوممشمش ايدم* *sewmemişmiş idüm*, non potueram amare. Et sic de aliis interposito *e*, vel *a* ante *m* Negativi, ut vides.

Jam verò ad Arabica transeamus.

CAPUT QUINTUM

De Conjugationibus Verborum Arabicorum.

HOC uno Capite complectar omnia, quæ ad omnes Conjugationes Verborum Arabicorum, formationemque temporum aut Modorum pertinent, ut deinceps liberius de Persicis idem faciam, & quod superest de Turcicis Verbis absolvam, ac tandem ad alias Orationis partes & Syntaxim pergendo, Grammaticâ completâ, Lexicon quoque tibi quamprimum possim tradere completum.

¶ Communis Conjugationum typus ab Arabibus traditur *فعل* *fe-âle*, & quod eum sequitur Verbum, nempe trilaterum nullam ex literis *و* *ي* *ا* aut reduplicatam habens, dicitur *أفعال*, seu regulare, aut juxta illos *سالم* *sâlim* sanum, integrum, seu perfectum; quod autem ab eo typo discedit dicitur *أفعالون* Irregulare, seu Imperfectum. Quemadmodum autem rem grammaticam à Verbo exordiuntur, ita à tertia persona singulari masculina præteriti Conjugationem suam inchoant, tanquam à radice, qua cum sit trium literarum, prima dicitur *حرف الفاء* *harful fâi*, litera *ف* *fe*, secunda *حرف العين* *harful âjni*, litera *ع* *âjn*, tertia *حرف اللام* *harful lâm*, litera *ل* *lam* in omnibus Verbis trilateris; in quadrilateris autem, quorum typus est *فعلل* *fâ-lele*, quarta dicitur *حرف اللام الثاني* *ellâmüf-sâni*, secundum *ل* *lam*.

Tertia itaque persona præcedit in conjugatione secundam & secunda primam, quod non solum Hebræis, Chaldæis, Persisque est commune, sed etiam Hungaris, ut docet Albertus de Molnar in sua Grammatica Hungarica Hanoviae impressa, commodiusque forsitan conjugaretur Verbum Turcicum, immò & Polonicum. Cum enim in his omnibus Linguis tertia persona Verbi sit nuda omnique caractere destituta, reliquæ autem personæ